

NOVES VIES PER AL DESENVOLUPAMENT DE LA MÚSICA D'ARREL VALENCIANA
Comunicació presentada en el V Seminari d'etnomusicologia /
Comunicación presentada en el V Seminario de etnomusicología

Jordi Montesó

RESUM

Es habitual que els estudis tradicionals realitzats al País Valencià s'hagin adherit a models de caire idealista, siga el cas del folklorisme. La realització d'arxius folklòrics per tal de salvaguardar el patrimoni cultural no només han servit per tal propòsit sinó que el conjunt d'artefactes culturals establerts ha estat usat posteriorment per instaurar models de referència alhora de manejar els marcadors identitaris del propi poble. A través de l'ús de conceptes categòrics com "autenticitat" s'ha mirat de justificar o deslegitimar distintes aproximacions a la cultura valenciana que hagin trencat amb l'establishment del moment. El que es proposa en el present treball es una crítica a l'ús de conceptes com autenticitat o genuí de manera tendenciosa i oferir, alhora, una nova manera d'abordar els estudis tradicionals, a través de la música, partint d'una recerca i interpretació del sentit primigeni del discurs tradicional, d'una hermenèutica de la música d'arrel valenciana per tal de poder adaptar-lo a un discurs plenament contemporani.

ABSTRACT

It's common for traditional studies realized in Valencia aligned to idealist-type models, like folklore works. Performing folk files to safeguard the cultural heritage has not only served to its purpose, but the whole set of cultural artifacts has been used subsequently to establish benchmarks to managing identity markers for the people, through the use of categorical concepts such as "authenticity" has tried to justify or deslegitimize different approaches to the valencian culture wich has broken with the establishment of the moment. What is proposed in this paper it's analyzes the use of concepts such as «authenticity» or «genuine» so biased and offer, at the same time, a new approach to traditional studies, through music, based on research and interpretation of the original meaning of the traditional discourse, of hermeneutics about valencian roots music to suit a contemporary full speech.

RESUMEN

Es habitual que los estudios tradicionales realizados en el País Valenciano se hayan adherido a modelos de carácter idealista, como es el caso del folklorismo. La realización de archivos folclóricos para salvaguardar el patrimonio cultural no solamente han servido para tal propósito, sino que el conjunto de artefactos culturales establecidos han estado usados posteriormente para instaurar modelos de referencia y al mismo tiempo para manejar marcadores identitarios del propio pueblo a través del uso de conceptos categóricos como autenticidad. Con esto, se ha intentado justificar o deslegitimar diferentes aproximaciones a la cultura valenciana que rompan con el establishment del momento. Lo que se propone en el presente trabajo es una crítica al uso de conceptos como autenticidad o genuinos de manera tendenciosa y ofrecer al mismo tiempo, una nueva manera de abordar los estudios tradicionales, a través de la música, partiendo de una investigación del sentido primigenio del discurso tradicional, de una hermenéutica de la música de raíz valenciana para poder adaptarla a un discurso plenamente contemporáneo.

Associació Alenciana MUSICOLÒGIA

AUTENTICITAT: EL PES DE LA RENIXENÇA

No fa gaire va caure en les meves mans un article de l'antropòloga Ana M^o Ochoa (1998); en ell descriu els desafiaments al concepte "autèntic" que músiques com el rock o les *world music* han engegat alhora de legitimar la seva hegemonia dintre del panorama artístic. Hem resultat sorprendentment rellegir els entretekis que desdubiquava el rock alhora de vincular-se al concepte autèntic, tractant sempre de mantenir-se al marge del gran mercat per conservar l'apel·latiu en qüestió - el signe de genuïtat - i com, per altra banda, se discutia sobre si les *world music* mantenen o no una relació d'autenticitat al respecte de l'ètnia de la que parteixen, cosa ben paradoxal donat que la pròpia definició de músiques del món per defecte ja descontextualitza el fenomen. I, concretament, els que més ens crida l'atenció, dintre del que la cultura, com sempre paradoxalment, es fa a les músiques del món - com veure'm també en les d'arrel o tradicionals -, és que el terme amaga obscurs intents de prescripció alhora de legitimar certes postures davant la producció del artefacte artístic. És obvi, que ideològicament resulta sucós poder descriure un públic seva cultura, a través de conceptes tal com genuïtat, autenticitat, particularisme, essencialisme, però ajuda a reafirmar una identitat educadorada intencionadament, bé siga a través de la música com és el cas, o a través d'altres manifestacions culturals no especificades.

L'article d'Ochoa fa una anàlisi de com un ideal de socialització es veu canalitzat a través de la música, a saber, un art de masses, un excel·lent vehicle de comunicació i una arma de manipulació. Abans però de veure com les músiques d'arrel, no solés les músiques del món, s'utilitzen com a vehicle de diferenciació ètnica, ens interessa abordar l'acoblament del propi concepte d'autenticitat amb el que les músiques tradicionals presenten, i és que les músiques tradicionals presenten un caràcter específic de "renixença" o "resorgiment post-frauquistes". Autenticitat és un terme autèntic socialment com a marcador total en si mateix, és a dir un concepte que podriem qualificar de categoegic. Autèntic és o no se és, socialment no es pot ser mitjanament autèntic. Autenticitat és un concepte que implica al que ho és com a portador d'una veritat, d'una certitud garantida, és un concepte que desperta el matís de geni, d'art, fins i tot de legítim. Autenticitat es posiciona com a contrari de falsedat, d'il·legítim, de corrupte o pervers, de mulat. Donada la més que discutida dificultat per establir patrons absoluts al terreny de les ciències socials, el concepte d'autenticitat passa més per ser un constructe intencionadament engendrat que no pas un element definitori de la realitat social que pretén apprehendre.

Aplicat al terreny dels estudis culturals, l'autenticitat no sols implica una forma determinada de comprendre la cultura, implica també tota una ideologia edificada al voltant d'un model idealista d'arrel tardor-romàntiques; un model que defén l'existència d'un esperit en els pobles - el *volksgeist* - que defineixen de manera estàtica i absoluta la pròpia cultura, que implica un sever immobilitisme en els processos d'evolució cultural, i defén la visió substantial i sincrònica dels pobles; un model que reduïx la societat a la possibilitat de fer un únic emetre judicis de valor tan absoluts com això és autèntic o això no és *lícit*, recalcant-se en la mera presència d'un arxius qualitatius que s'identifca a manxes forçades amb un suposat esperit popular. Arxius necessaris, ja que sense un model comparatiu, sense un referent al qual reflectir-nos, no podriem emetre un judici d'absolutament d'autenticitat. En el nostre cas, en el cas de la música tradicional valenciana, aquest arxius s'estén des de la font de materials a les desenes de rengles d'artefactes etiquetats als museus etnogràfics; el procediment es distribueix des d'una tardana

reixença a un ressorgiment post-frauquistes.

Les conseqüències d'una visió radicalitzada en l'essencialisme cultural són amples i diverses. Val a dir, en primer lloc, que en cap cas la generació d'arxius folklòrics es en si mateixa dolenta o indesitjable, al contrari, aquests han ofert la possibilitat de salvaguardar el nostre patrimoni cultural de les urpes renovadores de la Modernitat, alhora que han cedit la possibilitat a aquesta de realitzar la seva pròpia escomesa, cercar allò nou de manera constant a través d'allò que ja ha quedat classificat com a vell, com a arxius cultural.

«Allò nou s'exigeix sobre tot sempre que els valors antics s'arriuen, quedant així protegits del treball destructor del temps. Quan no existeixen arxius o quan estan amarrats en la seva existència física, es prefereix la transmissió de la tradició intacta a la innovació» (Groys, B., 1992: 23).⁴

El però, però, prové de l'ús que a posteriori puguem fer del material que en ells s'hi troba, dels artefactes culturals arxivats, ja que aquest ús pot oscil·lar des de la vora del treball purament estètic fins als descarrats intents de potenciar la cohesió i el sentiment identitari, i és entre aquestes entre les que podem trobar formes de relació discriminatòria que, en bastants casos, poden ser perfectament catalogades com a violència encoberta o passiva: pressions que els elits socials, vinculades normalment al poder de l'estat, exerceixen vers els sectors minoritaris amb total impunitat, silenciant la seva veu o folkloritzant-la de manera grotesca.

Aquesta violència es pot exercir a través de gests tan insignificants com la mateixa emissió de judicis de valor al respecte de qui és i, si no, autèntic en la pròpia cultura, judicis que poden derivar en discriminació, marginació, intolerància o estratificació. La crueta o sublleixa alhora d'emprar el concepte autenticitat en els treballs culturals només evidencia el major o menor racionalisme amb el qual els autèntics s'identifca i s'identifca sostinguda sobre una definició arxivada, folklòrica, dels patrons culturals.

Una actitud que, tot i aprofitar l'existència de l'arxius, no manté una relació de causalitat amb ell, és important incidir en aquest punt. Per a nosaltres, els estandards de les que parteixem i desafortunadament, les músiques ètniques, les de arrel tradicional, es demostren com un vehicle idoni per a l'ús d'aquest tipus de violència encoberta. Ja que, per definició, aquestes incorporen en el seu àmbit estructural elements de la societat a la que pertanyen, beuen de la memòria col·lectiva i desporten sensibilitats quasi inefectives en els receptors, les formes i famílies musicals que usen, les històries que narren, el context local del qual parteixen, tot plegat, de manera més o menys estilitzada, ajuda a estumolar l'imaginari popular; a simpatitzar amb una cosmologia determinada, és obvi, per tant, que aquestes músiques puguen arribar a jugar un paper determinant alhora que, per altra banda, també descarrats intents de potenciar la cohesió i el sentiment identitari, i és entre aquestes entre les que podem trobar formes de relació discriminatòria que, en bastants casos, poden ser perfectament catalogades com a violència encoberta o passiva: pressions que els elits socials, vinculades normalment al poder de l'estat, exerceixen vers els sectors minoritaris amb total impunitat, silenciant la seva veu o folkloritzant-la de manera grotesca.

Desafortunadament, les músiques ètniques, les de arrel tradicional, es demostren com un vehicle idoni per a l'ús d'aquest tipus de violència encoberta. Ja que, per definició, aquestes incorporen en el seu àmbit estructural elements de la societat a la que pertanyen, beuen de la memòria col·lectiva i desporten sensibilitats quasi inefectives en els receptors, les formes i famílies musicals que usen, les històries que narren, el context local del qual parteixen, tot plegat, de manera més o menys estilitzada, ajuda a estumolar l'imaginari popular; a simpatitzar amb una cosmologia determinada, és obvi, per tant, que aquestes músiques puguen arribar a jugar un paper determinant alhora que, per altra banda, també descarrats intents de potenciar la cohesió i el sentiment identitari, i és entre aquestes entre les que podem trobar formes de relació discriminatòria que, en bastants casos, poden ser perfectament catalogades com a violència encoberta o passiva: pressions que els elits socials, vinculades normalment al poder de l'estat, exerceixen vers els sectors minoritaris amb total impunitat, silenciant la seva veu o folkloritzant-la de manera grotesca.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

«Autèntics» de societat, i discriminador-los d'aquells que no convinguen pel simple fet de tenir el suficient poder per abrangir a la massa.

NOTES

- 1 World music és una etiqueta creada per definir un conjunt de músiques determinades. Apareix oficialment l'any 1991 responent a una clara necessitat comercial. Aquest segell aprehèn en ell músiques que pertanyen a minories ètniques residents a qualsevol part del món sense incloure les músiques fetes a Europa o EE.UU. (Feld S., 1994), que per als efectes seran anomenades d'arrel o, directament, tradicionals.
- 2 «Estas discusiones generalmente están mediadas por los diferentes valores a los que se asocia la autenticidad. Y muchas veces chocan diferentes nociones de lo auténtico: los que se adhieren a una noción patrimonial de autenticidad, basada en una identificación estrecha entre nación y folklore, generalmente no aceptan que se presenten nuevas versiones de los mismos géneros musicales» (Ochoa, A.M., 1998: 262).
- 3 Diferenciem world music de músiques d'arrel (tradicional) en quant a que Cultura Tradicional és un terme que es limita a la producció cultural de l'occident europeu i per extensió a la resta d'occident (EE.UU).
- 4 «Lo nuevo se exige sobre todo siempre que los valores antiguos se archivan, quedando así protegidos del trabajo destructor del tiempo. Cuando no existen archivos o cuando están amenazados en su existencia física, se prefiere la transmisión de la tradición intacta a la innovación». (Groys, B., 1992: 23). Per a text original consulteu: GROYS, G. (1992): *Über das Neue. Versuch einer Kulturökonomie*. Múnich i Viena, p23.
- 5 «Neither societies nor cultures should be seen as givens, integrated by some inner essence, organizational mainspring, or master plan. Rather, cultural sets, and sets of sets, are continuously in construction, deconstruction, and reconstruction, under the impact of multiple processes operative over wide fields of social and cultural connections» (Wolf, E., 1984: 396).